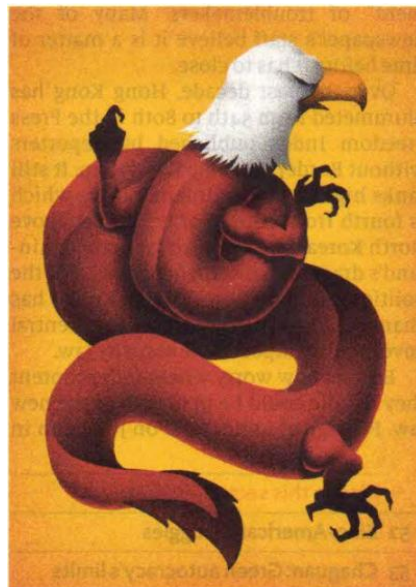

A Sas és a Sárkány

(a játszma állása)

A Szovjetunió 1991-es demokratizálódása és szétesése után megszűnt az a kétpólusú világrend, amely a második világháború után alakult ki. Oroszország atomhatalomként továbbra is Amerika riválisa maradt, de gazdasági és technológiai vonatkozásban egyre inkább Kína vált az Egyesült Államok vetélytársává. Ma már nem kétséges, hogy a kétpólusú világrenden Amerikát és Kínát értjük. Az első világháború után elsőszámú világhatalommá vált Amerikát teljesen új kihívások érik. A hajdanvolt Szovjetunió csak atomhegemóniáját fenyegette, de Kína a gazdaság volumenét, technológiai fejlettségi szintjét (különösen az információtechnológia területén) is utólérni látszik, és a világgazdasági befolyás legkülönfélébb területein is megelőzi (nemzetközi nagyvállalatok száma, működőtőke-kivetel, kereskedelmi forgalom és partnerség, térdnyerés a harmadik világban).

Az amerikai-kínai kapcsolatok elemzésekor egy váratlan és szokatlan jelenségbe ütközünk. Miközben ez is hidegháború ám a javából, más, mint az amerikai-szovjet volt. Akkor a két nagyhatalom közötti gazdasági kapcsolatok elhanyagolhatóak voltak, és a világpolitikában és a nukleáris elrettentésben pattanásig feszült a helyzet. Most viszont a két ország között intenzív gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok folynak, már-már összefonódottságról beszélhetünk, a politika viszont ezt fékezni próbálja, mindkét részről.

A tét óriási, és mondanunk sem kell, hogy nem mindegy, melyik szuperhatalom lesz a győztes és melyik formálja majd saját képére és hasonlatosságára a világot. Gyökeresen más a politikai rendszerük, más a politikai „kultúrájuk”, az értékeik, a hagyományaik, polgáraik életmódja, másféle módon és máshogyan használják az internetet, a mesterséges intelligenciát. És nagyon más a gazdaságuk. Kínában a központi tervezés és közvetlen állami beavatkozás és a kapitalizmus egy sajátos keveréke alakult ki. Ez egyben lehetőséget ad az internet központi kontroll alatt tartására is.

Trump elnök nyíltan és kertelés nélkül próbálta megállítani a kínaiak nyomulását. Biden és a demokrata adminisztráció szándékai ugyanazok, intézkedéseik sem kíméletesebbek, talán a hangnem és a retorika lett árnyaltabb.

A gazdaságok volumene és a fejlettségi szintek

A kínai gazdaság gyors növekedése Teng Hsziao-ping 1978-as reformkezdeményezéseit követően indult el. A kínai kommunista párt diktatórikus módon minden akadályt elhárított Kína kapitalista gazdasági fejlődése elől. Három évtizeden át átlagosan évi 10 százalékkal növekedett a kínai gazdaság, és mivel ezen ütem mellett bármely mennyiség hétévenként megkettőződik, volumene a 2009-es világgazdasági válságig sokszorosára nőtt, de a válság idején sem szenvedett el akkora visszaesést, mint a nyugati gazdaságok.

A '90-es évek Clinton alatti magabiztos Amerikája hagyta, hogy feldolgozóipara átvándoroljon Kínába, szolgáltatásai pedig Indiába, hiszen a közgazdaságtan divatos tantétele úgy szólt, hogy az alacsony szintű technológiákat át kell engedni a fejlődőknek; a fejlett országoknak a csúcstechnológiákra kell alapozniuk jövőjüket.

Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy e lélegzetelállítóan gyors növekedés a munkaerő kíméletlen kizsákmányolásán és a természet könyörtelen pusztításán alapult. (Hasonlóan Indiához, Braziliához és a többi feltörekvő országhoz.) Miközben a GDP évi 10 százalékkal növekedett, az okozott környezeti kár a GDP 9 százalékával ért fel. (Amerikában az okozott környezeti kárt a GDP évi 2 százalékára becsülték.)

E versengésnek van egy fontos gazdaságelméleti üzenete is. A sztenderd közgazdaságtan szerint a gazdasági sikeresség alapvető feltétele az egyén szabadsága. Ezt először Dél-Korea felzárkózása kérdőjelezte meg, majd a délkelet-ázsiai kistigriseké, végül pedig Kína sikere. Ezekben a felzárkozási folyamatokban a kormányzati beavatkozás kulcsfontosságú szerepet játszott (mint korábban Japánban is), és e politikai rendszerek vitathatatlanul autokratikus vonásokkal rendelkeznek. Ez nyilvánvaló üzenet a felzárkózó országok számára: az állam hangsúlyos gazdaság szervező szerepe és a demokrácia némi korlátozása nem kerülhető ki. De a teljesség kedvéért meg kell említenünk azt is, hogy a gyors növekedésben az iparosítás is fontos szerepet játszott: Kínában két-háromszázmillió ember hagyott fel a mezőgazdálkodással, és talált munkát a termelékenyebb iparban.

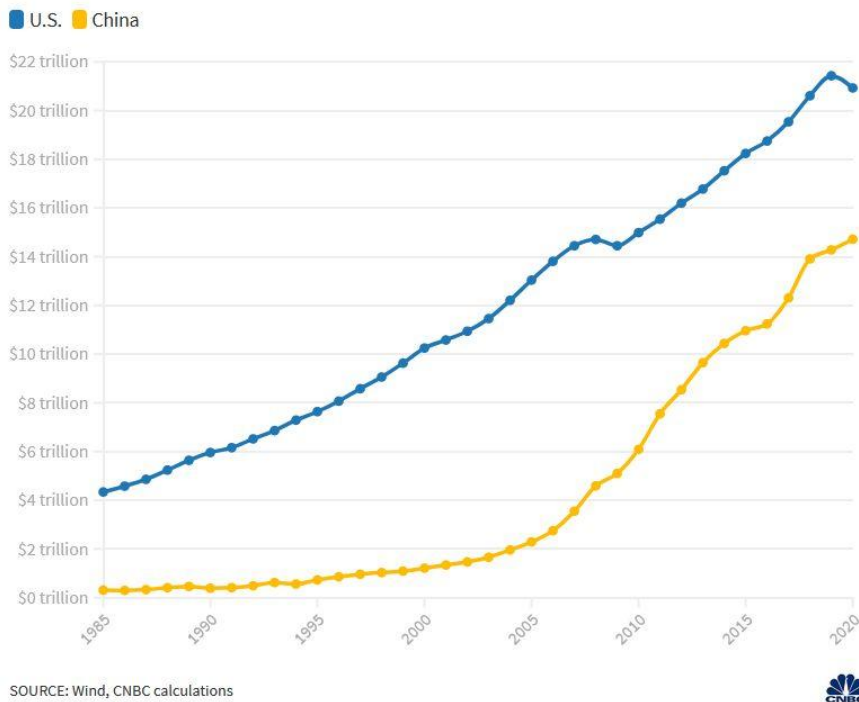
Kína hajmeresztő eredményeit az államkapitalizmus és autokrata politikai rendszere mellett érte el, ezért a liberális értékeket hangsúlyozó washingtoni konszenzussal szemben növekedési modelljét "pekingi konszenzus" jelzővel is szokták illetni.

Az USA GDP-je 2020-ban 20,9 ezermilliárd dollár volt, Kínáé 14,7 ezermilliárd. Az IMF szerint azonban vásárlóerőparitáson számolva már Kína a legnagyobb gazdaság, GDP-je 24,2 ezermilliárd dollár.¹ Az egy főre jutó GDP-ben azonban még igen nagyok a különbségek: Kínáé tavaly 10.500 dollár, Amerikáé 63.500 dollár volt. Ez esetben viszont már számít a ppp (a jövedelem vásárlóereje); Kínáé 17.300, Amerikáé változatlanul 63.500 dollár volt, tehát a különbség csak több, mint három és félszeres. (Ezek a Világbank adatai. Összevetésül: a magyar GDP/fő vásárlóerőparitáson 33 ezer dollár volt, a német közel 54 ezer 2020-ban.)

¹ A vásárlóerőparitáson számolt adatoknak azonban elsősorban „hazai”, belföldi jelentőségük van, világgazdasági vonatkozásban az „árfolyamon” számolt adatokat indokolt figyelembe venni.

Economic growth in the U.S. and China

GDP in current U.S. dollars

A világgazdasági témájú elemzések közkedvelt témája, hogy mikor előzi le Kína Amerikát. A CNBC szerint hamarabb, mint gondolnánk, a Bloomberg erre öt forgatókönyvet állított fel, és három szerint lehet, hogy soha. Az Economist mérvadó szemleírója szerint elkerülhetetlen, hogy 10-15 éven belül Kína a világ legerősebb gazdaságává váljon, és Amerika ezt nem tudja megakadályozni.

Biden fejlesztési programjai jelentős lökést adhatnak az amerikai gazdaságnak. 3,5 ezermilliárd dolláros tervet dolgoztak ki a fizikai infrastruktúra és a humán infrastruktúra fejlesztésére. Az előbbi részei: utak, hidak, vízvezetékek, elektromos töltőállomás-hálózat építése, szélessávú internet kiépítése és a klímavédelmi intézkedések – mindaz, ami nem tartozik a magántőke érdekeltségébe. A humán infrastruktúra fejlesztése címszó alatt szociálpolitikai intézkedéseket értenek. Ehhez jön még a járvány sújtotta gazdaság újraépítésének 1,9 ezermilliárd dolláros segélyprogramja. Az Economist szerint azonban – még ha jóvá is hagyja az amerikai kongresszus e terveket – azok nem érnek fel Kína központosításban rejlő gazdaságfejlesztési potenciáljával.

A világgazdasági kapcsolatokban már Kína dominál

E formális mutatók mellett nézzünk fontosabb összefüggéseket. Hogyan használja fel a két szuperhatalom gazdasági erejét a világ befolyásolására? Hogyan építik ki gazdasági érdekszférájukat?

Amerika és a Nyugat lépéshátrányban van. Kína 2013-ban hirdette meg a harmadik világ számára Belt and Road Initiative nevű infrastruktúra-fejlesztési tervét. Amerika és a G7-ek az idén jelentették be a Build Back Better World (3BW) programot, melynek célja szintén az infrastruktúra fejlesztése a harmadik világban. Az elmúlt évtizedben Kína jelentősen megerősítette pozícióit Afrikában; beruházásai hozzásegítették, hogy hozzájusson mindazokhoz a fontos ásványokhoz és anyagokhoz, melyek nélkülözhetetlenek az információtechnológiában.

E diagram szinte mindent elmond arról, hogy mennyire megváltozott Kína pozíciója a világgazdaságban. 2000-ben az országok kb. 80 százaléka még nagyobb arányban kereskedett Amerikával, mint Kínával. 2020-ban viszont már 70 százalékuknak Kínával nagyobb a kereskedelme.

(Forrás: *The Economist* July 17th 2021. Briefing America's China policy.)

2020-ban Kína volt a világ legnagyobb befektetője. A külföldi közvetlen tőkebefektetésekben (FDI) megelőzte Japánt, az Egyesült Államokat,

Németországot és Nagy-Britanniát is. 3.400 multinacionális vállalata van, közel annyi, mint Amerikának és Nyugat-Európának együttvéve. Ezek külföldi bevételei 2020-ban 700 milliárd dollárt tettek ki. Ugyancsak tavaly kínaiak kb. 3,2 milliárd dollár kockázati tőkét fektettek be amerikai startup-okba. Több, mint 170 országban, 3 milliárd embernek a telekommunikációs szolgáltatásokat kínai telekommunikációs cégek nyújtják.

Együttműködéspárti vállalatok, korlátozó kormányok

Hozzávetőlegesen 400 kínai céget jegyeznek az amerikai tőzsdéken, köztük a nagy tech-óriásokat, mint az 570 milliárd dollár értékű Alibabát. Összesített értékük több, mint kétezer milliárd dollárt tesz ki. Ezek tavaly 13 milliárd, az előző évtizedben 76 milliárd dollár amerikai tőkéhez jutottak. A kínai kormánynak ez nem tetszik, ellenintézkedéseket tesz, egyes esetekben megtiltja az amerikai részvénykibocsátást, mert az amerikai tőzsd felügyelet megköveteli a vállalati beszámolók bemutatását, és Kína ezeket államtitokként kezeli. Továbbá: az amerikai részvénytulajdon beleszólást enged e vállalatok működésébe. De az amerikai politikusoknak sem tetszik, hogy a kínai vállalatok amerikai tőkével erősödnék meg. Ez az az eset, amikor az üzleti előnyök kölcsönösek, de a politika mindkét oldalról korlátozza az együttműködést. Biden ugyanúgy korlátokat állít fel a kínai vállalatok számára, mint korábban Trump, aki felemelte a stratégiai fontosságú (főként az IT-val kapcsolatos)

termékek kiviteli vámját és korlátozta exportjukat. Tavaly a kongresszus egy olyan törvényt fogadott el, mely lehetőséget ad a kínai vállalatok kitiltására az amerikai tőzsdékről.

A másik oldalról a nyugati vállalatok panaszkodnak: a kínai hatóságok olyan szigorú szabályokat léptettek életbe – főként az érzékeny technológiák esetében és az adat-transzfer megakadályozására –, hogy gyakorlatilag külön, Kínára szabott operációs rendszereket kell működtetniük. Amerikai bankok és alapkezelők szeretnék megcsapolni Kína hatalmas megtakarítási piacát. Nagyságát 18,8 ezermilliárd dollárra becsülik. Ez ugyan még messze elmarad Amerikáétól, de fergeteges növekedést jósolnak neki. Kína most tér át a hagyományos banki megtakarításokról a befektetéses megtakarításokra. E piacot a kínai hatóságok azonban csak azután nyitották meg, hogy a saját alapkezelőik megerősödtek, így a külföldieknek éles versennyel kell szembenéznük. A külföldi alapkezelők azonban új, digitális „termékekkel” lépnek be a piacra.

Kína rendelkezik a világ legnagyobb devizatartalékaival. E 3-4 ezermilliárd dollár körüli összegből Amerika termelői vagyonának egy jelentős részét felvásárolhatná, de miért tenné? – a két gazdaság kiválóan kiegészíti egymást, nem hiába beszélnek egy ideje már Chimericáról. Kínának az Egyesült Államok hatalmas exportpiacot jelent, de ugyanakkor „elviseli” Amerika hatalmas kereskedelmi deficitjét. (Amerika egyébként sem engedné, hogy Kína kikötőket, vagy stratégiai fontosságú amerikai vállalatokat vásároljon.)

Versengés az információtechnológiában

Mai világunk technológiai arculatának megfelelően a versengés legfontosabb terepe az információtechnológia. Amerikának itt még előnye van, de gyors kínai felzárkózás megy végbe. Kezdetben a kínai online cégeket lenézték és galapagosi különcöknek, majd az amerikai cégek gyenge másolatának tekintették, de ma már riválisoknak tartják őket. Az Alibaba online kereskedelmi forgalma kétszer akkora, mint az Amazoné. A Tencenté a világ legnépszerűbb super-appja, 1,2 milliárd felhasználóval. Az AliPay-nek több, mint 1 milliárd aktív használója van és 2019-ben 16 ezermilliárd dollár forgalmat bonyolított le, ami közel 25-szörese a PayPal, a Kínán kívüli legnagyobb online fizetési platform forgalmának. A feltörekvő piacokon az Alibaba az Amazonnal, a Baidu a Google-lal, a Tencent pedig a Facebookkal rivalizál.

A kínai tech-szektor értékét 4 ezermilliárd dollárra teszik. 73 olyan kínai digitális cég van, melynek értéke 10 milliárd dollár fölötti. Legtöbbjük tőketulajdonosa között nyugati befektetőket is találunk, mint ahogy vezetőik közül sokan Nyugaton tanultak. 160 egymilliárd dollár fölötti értékű kínai start-upot tartanak nyilván, és ezeknek a fele a mesterséges intelligencia, a *big data* és a robotika terén működik. Csupán 2020-ban Kínában 22.000 chip-gyártó céget valamint 35.000 felhő-számításokat végző vállalatot alapítottak, és 172.000 start-upot indítottak el a mesterséges intelligencia terén. Az amerikaiak a hirdetésekre koncentrálnak, a kínaiak az internetes fizetésre és a kereskedelemre.

Az amerikaiak azzal vigasztalják magukat, hogy hadiiparuk, elit egyetemeik és a Silicon Valley jóvoltából vezető szerepük továbbra is meg fog maradni. Kínában azonban több tudományos cikk jelenik meg a *deep learning*ről, mint Amerikában, és a világ mesterségesintelligencia-kutatóinak több, mint 2/5-e kínai. A Pricewaterhouse Coopers előrejelzése szerint 2030-ban a mesterséges intelligencia által indukált növekedés a világ GDP-jét 16 ezermilliárd dollárral fogja megemelni, és ennek közel fele Kínából származik majd. A kínai vezetés feltett szándéka, hogy 2030-ra Kínát „kiber-szuperhatalommá” tegye. A *deep learning* fejlesztésének alapfeltétele, hogy az algoritmust minél nagyobb adatbázison trenírozzák, ebben pedig Kínával nem lehet versenyezni. A versengés sajnos a mesterséges intelligencia hadiipari alkalmazására is kiterjed, és Kína komoly forrásokat fordít az autonóm fegyverek kifejlesztésére.

A digitális platformok megregulázása

Kínában húsz éve építik a „Nagy Tűzfalat”, és az – elődjével szemben, ami nem védte meg Kínát a nomádok támadásaitól – jól működik. Úgy tartja távol a nyugati demokratikus értékeket, hogy teljes mértékben kiszolgálja a kínai gazdaság modernizációs igényeit. Kínában az internetnek egy olyan rendszere alakult ki, mely teljes mértékben kiszolgálja a gazdaság digitalizációs és a politika minden civil kezdeményezést elnyomó igényeit. A digitalizációs világhatalomért folyó amerikai–kínai versenyben az amerikai online óriások vezetnek, de előnyük apad. Az Alibaba, a Baidu és a Tencent, újabban a Didi a Szilíciumvölgy nagyjaival egyenrangú partnerekké váltak. A feltörekvő országokba és a harmadik világba az amerikai cégek a saját rendszereiket és szolgáltatásaikat exportálják, míg a kínai gyakorlat a helyben kialakuló hálózatok segítésére és az azokba való beépülésre törekszik – és ez nyilvánvalóan sikeresebb stratégia.

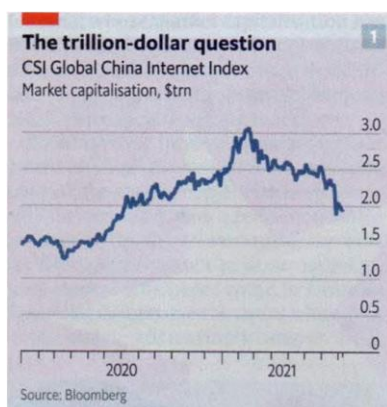
Amerika (az EU-hoz hasonlóan) szenved, hogyan tudná tech-óriásait, a digitális platformokat megregulálni. Kongresszusi meghallgatások és hosszú éveken át elhúzódó, a trösztellenes törvények jegyében indított bírósági tárgyalások jelzik e nyüglődést. Kínában nincsenek ilyen alkotmányossági, jogállami akadályok. Az állami szabályozás egyben az ellenőrző hatóság, és szükség esetén az szankcionál, az rója ki a büntetéseket. Legyen szó a legnagyobbakról, az Alibabáról, vagy a Tencentről, a hatóság minden skrupulus nélkül azonnal érvényesíti akaratát: rövid időn belül döntést hoz és óriási összegű bírságokat szab ki.

Kínában kétmillió „tartalomellenőr” működik, és ugyanennyien terjesztik a közösségi médiában a kormánypropagandát, terelik a politikai viták irányát. Az amerikai digitális platformok a bevételekre tekintettel ezt kénytelenek eltűrni. A kínai közösségi-média piaca közel 1 milliárd *netizen*² jelent; a LinkedIn-nek pl. 2020-ban 8 milliárd dollár bevétele volt a kínai piacon. A hatósági beavatkozások végül is öncenzúrához vezettek; a platformok igazodnak az elvárásokhoz.

² A citizen mintájára alkotott szó.

Kína új irányt ad a tech-szektornak

Az újabb hírek arról számolnak be, hogy Xi Jinping lecsapott a tech-óriásokra. Az idén február óta a szabályozó hatóság több, mint ötven esetben járt el, a törzstelenes törvények megsértése, az adatokkal való visszaélés, monopolhelyzetek kialakítása, a beszállítókkal és partnerekkel való önkényeskedés, vagy a dolgozók kizsákmányolása címén. Vajon mi készítette a kínai vezetést, hogy e fantasztikusan sikeres szektorra, mely a világhatalmi vetélkedésben Kínát már-már Amerika fölé emelte, most súlyos büntetéseket és korlátozásokat szabjon ki?

Az internetes kínai piaci cégek globális sanghaji tőzsdeértéke a tavaly év végi 3 ezermilliárd dollárról mostanra 2 ezermilliárd dollárra esett.

(*The Economist August 14th 2021: What tech does Xi want?*)

Az információtechnológiai szektor fejlesztése kockázatosabb, mint a hagyományos ágazatoké, és az azt finanszírozó tőkepiacok is nagyobb kockázatot vállalnak. A büntető intézkedések hatására megdrágult a tőkéhez jutás és a start-upok finanszírozásában a lassan Amerikához felzárkózó Kína

most újból lemaradt.

Mivel magyarázható, hogy a kínai vezetés erre az öngyilkos akciónak tűnő lépésre szánta el magát? Nem holmi politikai szeszélyről van szó, hanem egy előre eltervezett öt éves stratégiáról. Az ideológiai felhangot a kínai államtanács tavaly áprilisi közleménye adta meg, miszerint a *digitális adat* is termelési tényező, a munkaerőhöz, a tőkéhez, a földhöz és a technológiához hasonlóan. Az internetes cégeknek nem lehet kizárólagos hatalma az adatok fölött, azt meg kell oszták az állammal és más gazdasági szereplőkkel. Továbbá: a gyors gazdasági növekedés évtizedeit lezártnak tekintik, és a minőségi fejlődést preferálják.

A kínai vezetés olyan internetes szektort akar, ahol kisebb a szociális média és az internetes játékok aránya, és eltolódás megy végbe a hardver-fejlesztés és a techno-infrastruktúra javára. Ezt azok az amerikai intézkedések is indokolják, melyek megnehezítették a hardver-alkatrészek kínai importját. „Sok olyan amerikai és európai politikus van, aki Mr. Xi víziójának megfelelően szeretné a tech-ágazatot átalakítani” – jegyzi meg az Economist szemleírója.³

Az is valószínűnek látszik, hogy Kína számára fontosabb a belső hatalom kézben tartása, mint a világhatalmi verseny. A kínai vezetés Amerika és a fejlett nyugati országok példáján azt látja, hogy a tech-óriások szinte korlátlan hatalommal és befolyással rendelkeznek

³ The Economist August 14th 2021. What tech does Xi wan

platformjaik működtetése révén és az állampolgárokról gyűjtött adatok birtokában, szinte szabályozhatatlanok, a trösztellenes törvények nehezen alkalmazhatók rájuk. Kína nem akar ebbe a csapdába esni...

Biden Kína-politikája

Donald Trump nyíltan és szókimondóan igyekezett megállítani Kína kereskedelmi expanzióját. A Huawei-t kizárták az amerikai piacról, és úgyszintén kitiltották Amerikából a China Mobile-t, Kína, sőt a világ legnagyobb mobiltávközlési társaságát. Nem különbözik ettől Biden Kína-politikája sem – a lényeg ugyanaz, a retorika lett kissé kulturáltabb. Az új amerikai adminisztráció szerint nem igazolódtak be azok az elvárások, hogy ha majd Kína jelentős világgazdasági szereplő lesz, „felelősségteljesen” fog viselkedni. Meglátásuk szerint Kína nem együttműködésre, hanem hegemoniára törekszik. Ennek megfelelően Amerika feladata az, hogy e törekvések útját állja, élet vegye. Ez katonai megelőző intézkedéseket is jelent. A világkereskedelemben pedig hidegháborút. De ez a hidegháború gyökeresen más, mint amit a Szovjetunió és az USA vívott annak idején.

A Doshi-disztópia

Rush Doshi Kína-szakértő, Biden elnök tanácsadója, a Nemzetbiztonsági Tanács tagja. Szerinte – a politikai nyilatkozatokból kikövetkeztethetően – Kína globális szupremáciára törekszik, és azt 2049-re szeretne megvalósítani. (2049-ben lesz a kínai kommunista párt hatalomra kerülésének 100. évfordulója.) Az Egyesült Államokból akkorra egy gazdasági tekintetben csökkent hatalmú, deindusztrializált, a latinamerikaiakhoz hasonló, de angol nyelvű ország lesz, amely az árukereskedelemre, az ingatlanbizniszre, a turizmusra és a transznacionális adóelkerülésre szakosodik.

Kína a 2008-2011-es pénzügyi világválság idején kapott vérszemet, amikor is látta, hogy az amerikai gazdaság – és a többi fejlett nyugati piacgazdaság is – a spekulatív pénzügyi szektor nagy súlya miatt mennyire sérülékenyek, míg maga viszonylag kisebb visszaeséssel és gondokkal úszta meg azt. Újabban pedig az Egyesült Királyság visszavonulása az Európai Unióból és a nyugati világ tehetetlensége a járvánnyal szemben kelti Kínában azt az érzést, hogy a nyugati világ menthetetlenül hanyatlik.

Haderó – megváltozott Kína nukleáris stratégiája

A kínai haderőt leginkább Kína Tajvan elfoglalására irányuló törekvésével kapcsolatban szokták tárgyalni. Haditengerészete az elmúlt két évtizedben a világ legnagyobb flottafejlesztését hajtotta végre, csendes-óceáni flottája számszerűleg lekörözte az amerikai 7. flotta felszíni hajóinak számát. De Amerika hajóinak más térségekből való ideirányításával

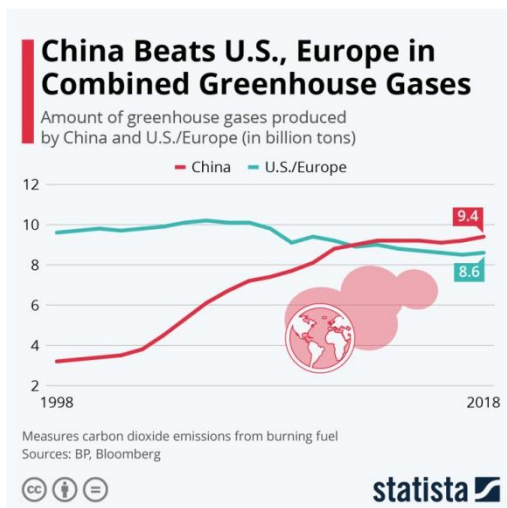
kiegyenlítheti a regionális erőviszonyokat. Kína „egyesülni” szeretne Tajvannal, és ez potenciális nagyhatalmi összecsapáshoz vezethet.

A közelmúltban viszont megváltozott Kína nukleáris stratégiája, mely eddig a „minimális elrettentésen” alapult. Jellemzően az ujugurok lakta Hszincsiang keleti részén és a sivatagos Kanszuban interkontinentális ballisztikus nukleáris rakétakilövő állomásokat építettek (110-et, illetve 120-at). Az innen kilövendő rakéták hatótávolsága 12.000 km, és így az Egyesült Államok teljes területét elérik. A Pentagon becslése szerint Kína 200 ilyen rakétával rendelkezik, Franciaországhoz és Nagy-Britanniához hasonlóan. (Az amerikaiaknak és az oroszoknak viszont együttesen kb. 12.000 interkontinentális ballisztikus nukleáris rakétájuk van.) – Bármennyire is fenyegető e fejlemény, az ember joggal kérdezi: ugyan Kínának miért ne lehetne legalább középhatalmi szintű nukleáris arzenálja? Hiszen Amerika mindig hangsúlyozza, hogy nukleáris hadereje nem Oroszország ellen irányul, de Kínát sohasem említi. És bár az Egyesült Államok kétségtelenül demokrácia és jogállam, kudarcba fulladt fegyveres intervenciói (a közelmúltban Irakban és Afganisztánban – nem is említve a korábbi vietnami háborúját) mennyiben jogosítják fel arra, hogy a világbéke megőrzőjének szerepét játssza? – És ha figyelembe vesszük a nukleáris nagyhatalmak rakétaelhárító képességét, vajon mi haszna van ennek az egész örületnek?

Az információtechnológia természetesen a hadiiparban és a hadviselésben is döntő szerepet játszik, és amilyen mértékben e téren Kína felzárkózik, úgy egyenlíti ki hátrányát Amerikával szemben – és esetleg majdan, előnyre tesz szert.

És még egy dicstelen versengés

A két nagyhatalom nem csak a haderő fejlesztésében folytat dicstelen versenyt; Kína a globális környezeti károkozás terén is méltó vetélytársa Amerikának. A 2000-es évek közepén lehagyta a CO₂-kibocsájtás ösztömegében, az elmúlt években pedig már nagyobb a kibocsájtása, mint Amerikáé és Európáé együttesévé. Az egy főre jutó értékek tekintetében viszont a kínai érték kevesebb, mint fele az amerikainak, és a fejlett európai országok átlagának felel meg.

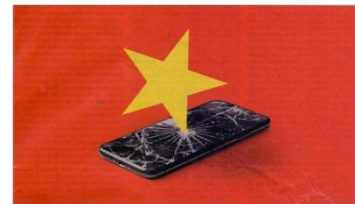

Ez a felemás helyzet is hozzájárul ahhoz, hogy a nemzetközi klímavédelmi tárgyalások zsákutcába jutottak: Amerika arra hivatkozik, hogy riválisa több széndioxidot bocsát ki, a kínaiak viszont arra, hogy az ipari forradalom után meglódult fosszilis energia-felhasználást nem ők okozták, és állampolgáraiknak joga van ugyanazt az életszínvonalat elérni, mint az amerikaiaknak. A Kuznets-görbe által leírt összefüggés értelmében az iparosodás útjára lépő országok fajlagos energia- és anyagfelhasználása kezdetben nagyon magas, ennek megfelelően fajlagos szennyezésük is, de

ahogy fejlődnek, e mutatók javulnak, és a GDP egységére jutó szennyezés lecsökken. Kínai szempontból a nemzetközi közösségnek ezt el kell viselnie, amíg utól nem éri fejlettségi szintben a nyugati országokat. Ellene szól ennek az érvelésnek, hogy amikor a nyugati országok a fosszilis energiahordozók nagymértékű felhasználásába kezdtek, nem tudhatták, hogy az hova fog vezetni, ma pedig már jól ismertek a további üvegházhatású gáz kibocsátás tragikus globális következményei.

Facit: Még a múlt hagyományaként, évtizedekig fanyalogtunk Amerika világgazdasági, világpolitikai szerepén, a Pax Americanán, az amerikai életmódon. Most viszont egy olyan nagyhatalom világgazdasági dominanciája fenyeget, amely az amerikai individualizmus és versengés helyett a demokrácia korlátozását hozhatja el. Hosszú évtizedeken át ócsároltuk Amerikát az individualizmusa, a piacközpontúsága, monopóliumainak hatalma, jólétiállamnélkülisége, világalomra törekvése miatt. De a történelem nem várt fordulatokat produkál. Ki gondolta volna, hogy az individualizmus és a cowboy-mentalitás talaján megszülető csoda, a Szilícium-völgy teljesen más társadalmi-gazdasági körülmények közepette is létrejöhet: az állami beavatkozás, a tervgazdaság, és egy autokratikus politikai rendszer viszonyai között. És most azért drukkolunk, hogy a sas kerüljön ki győztesen e vetélkedésből, nehogy a kínai sárkány hajtja uralma alá a világot.

(Bár elgondolkodtató, hogy az internetes platformok meg-
regulázásában, túlzott hatalmuk letörésében Kína példamutató
szerepet játszik.)

Bp, 2021. augusztus 20.

Kiss Károly
közgazdász és társadalomkutató

Források:

Bloomberg: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210708/mikor-veszi-at-kina-a-vilaguralmat-az-egyesult-allamoktol-lehet-hogy-soha-az-eletben-491416>

CNBC: <https://www.cnbc.com/2021/02/01/new-chart-shows-china-gdp-could-overtake-us-sooner-as-covid-took-its-toll.html>

Kiss Károly: Nagy Tűzfalak. (In: Kiss Károly: Ki akar itt Superman lenni? L'Harmattan 2019.)

Kiss Károly: A közgazdaságtan esendősége (és mihaszna válság idején). Stratégiai Kutatóintézet, 2011. <http://kisskaroly.x3.hu/gazdasagelmelet/valsag-es-gazdasagelmelet-teljes.pdf>

Ludovika.hu: <https://www.ludovika.hu/blogok/frontierblog/2021/05/01/kinai-amerikai-katonai-konfrontacio-lehetosegei-hadijatek-vagy-valosag/>

Napi.hu: <https://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/kina-usa-haboru-kockazata.728479.html>

Portfolio.hu: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201020/a-kinai-gazdasag-utolerte-az-amerikait-egyelore-csak-vasarloero-paritason-453640>

The Economist June 12th 2021. Foreigners inside the Great Wall. Chasing a pot of gold (Asset management).

The Economist June 19th 2021. Try this for size.

The Economist July 3rd 2021. A decade of Chinese lessons. Is Facebook a monopolist?

The Economist July 10th 2021. Sino-American tech tensions.

The Economist July 17th 2021. Biden's new China doctrine. Briefing America's China policy. Joe Biden's mystery train. China Inc abroad.

The Economist July 24th 2021. China offers a masterclass in how to humble big tech.

The Economist July 31st 2021. Seeking world domination. China, nuclear weapons.

The Economist August 14th 2021. China's attack on tech. Briefing: China's growth prospects. What tech does Xi want? Buttonwood: Cease and delist.